

IITIN KONNIVEDEN LAPINSAAREN RÖYKKIÖHAUDAN
KAIVAUS 1.6. - 18.6.1992

Timo Miettinen
Kymenlaakson maakuntamuseo

Matti 6.4.1993
T.P.T

Iitin Konniveden Lapinsaaren röykkiöhaudan kaivaus
1.6.- 18.6.1992. Kymenlaakson maakuntamuseo.

kl: Vuolenkoski
tl: Lapinsaari 13:17
om: Tampella Oy
pk. 3112 11 KONNIVESI
x= 6780 06, y= 453 86, z= 82

Löydöt: KM 27681:1-38
Ajoitus: varhainen metallikausi ?
Tutkitun alueen laajuus:
Kaivauksenjohtaja: Timo Miettinen/virkatyö
Kaivauksen rahoitus: Kymenlaakson maakuntamuseo ja Iitin kunta
Kaivauksen työvoima: Iitin kunta ja Iitin kotiseutuyhdistys
Liitteet: karttaliitteet 1 - 3
          valok. 1 - 11
Inv. O. Keskitalo 1969

Röykkiöhaudan sijainti

Kaivauksen kohteena ollut lapinrauniotyyppinen röykkiö sijaitsee Iitin pohjoisosassa, Konniveden Lapinsaaren pohjoiskärjessä n. 5 km Vuolenkoskesta pohjois-luoteeseen. Röykkiö on rakennettu pohjoiseen työntyvän kallioniemekkeen laelle komealle paikalle, josta avautuu laaja näköala pohjoiseen Konniveden suurimmalle selälle.

Röykkiö on sijoitettu niemekken keskellä olevalle miltei tasapohjaiselle kallioharjanteen keskelle niin, että röykkiön keskipisteestä on matkaa niemen kärkeen n. 35 m, niemen itärannalle n. 13 m, länsirannalle n. 17 m. Röykkiön laen korkeus Konniveden pinnasta oli 4.80 m (4.6.93 klo 15.00).

Röykkiön rakenne

Koska röykkiön sijainti on hyvin näkyvä, on se joutunut aikojen kuluessa monenlaisen kaivelun ja kiveyksen purkamisen kohteeksi. Tästä syystä sen alkuperäistä rakennetta ja kokoa on hieman vaikea arvioida. Röykkiön keskipisteestä kaakkoon näytti olevan vanha, osin jäkälöitynyt avaus, joka ulottui kallion pintaan saakka. Röykkiön luoteissektorilla oli edellistä perusteellisempi ja laajempi pohjaan saakka ulottuva avaus, jonka onnistuttiin ajoittamaan melko tarkasti. Sivuun heitettyjen kivien alta löytyi savukerasia, jossa komeili vuosiluku 1978. Tuolloin oli kuulemani mukaan paikallisessa lehdessä ollut lapinsaaren kiviröykkiöstä kirjoitus, jossa esitettiin kysymys, että mitähän mahtaa kivien alla oikein olla. Seuraavana viikonloppuna oli läheisistä huviloista kertynyt paikalle väkeä, joka oli yrittänyt löytää varsin omatoimisesti vastausta em. kysymykseen. Röykkiössä oli alunperin ilmeisesti ollut jossain määrin enemmän kiviä siitä päätellen, että kallioniemekkeen itäreunan jyrkänteen alla oli rantavedessä koko joukko samankokoisia kiviä, joista röykkiö oli tehty. Myös röykkiön reunan ulkopuolella oli paikoin epämääräistä kiveystä, joka oli syntynyt röykkiöstä heiteltyistä kivistä.

Em. kaiveluiden seurauksena röykkiön läpi kulki kaakko-luodesuunnassa eräänlainen juoksuhautamainen kaivanto ja röykkiön alkuperäinen reuna-viiva oli osin pahasti rikkonainen ja asultaan muuttunut. Röykkiön reuna-alue näytti säilyneen parhaiten lounais- ja osin eteläsektorilla ja lähinnä tämän alueen perusteella voitiin arvioida, että röykkiön halkaisija on ollut n. 8 metriä, korkeus vajaa metri. Röykkiön etelä- ja itäosassa kasvoi muutama keskikoinen mänty, jotka poistettiin ennen kaivauksen alkamista.

Röykkiö oli kasattu vaihtelevankokoista, keskimäärin rannikon hiidenkiukaita pienemmistä kivistä. Koska röykkiö oli niin pahasti hajoitettu, näytti melko epätodennäköiseltä, että täytekevyyksen alla olisi säilynyt mitään reunakehien kaltaisia struktuureita. Kuitenkin kävi ilmi, että röykkiön vähiten pengotun osan, lounais- ja eteläsektorin alla oli säilynyt kiistattoman selvää reunakehää, mitä on pidettävä kaivaustutkimuksen tärkeimpänä tuloksena. N. 7 m:n pituinen kaarimainen rakennelma, jonka eteläisin osa oli ladottu huolellisesti kylmämuurauksena, osoitti, että ilmeisesti yhtenäisen alkuperäisen reunakehän halkaisija oli ollut n. 5,5 - 6 m - siis kooltaan melko huomattava!

Täytekevyyksen alla kallion pinnalla oli epätasainen kerros hiekansekaista multaa, jonka paksuus viittasi siihen, että se oli ennemminkin paikalle tuotua kuin karikkeiden lahoamisen muodostamaa luonnonmaata. Hiekkamullan seassa oli vain hyvin heikkoja ja epämääräisiä merkkejä hiilestä kuten kaakkoissektorilla reunakehän kohdalla (:24, ehkä re-sentti) ja siitä kaakkoon kalliokuopanteesta (:23). Varmaa todistetta polttohaudasta ei siis löytynyt.

Löydöt

Hiekkamullan seasta löytyi paikoin melko runsaastikin silppumaista kvartsiaineistoa, joka näytti pääosin heikkolaatuisesta, murenevasta kvartsisista peräisin olevalta iskosaineistolta, osin itsestään lohkeiluilta luonnonkiviltä. Näitä ei pyritty erottelemaan kovinkaan tarkasti luottelointivaiheessa - iskokset vain varustettiin kysymysmerkillä. Röykkiön alaisen kalliopinnan paljastuttua kaivauksen loppuvaiheessa kävi ilmi, että ko. kvartsi on varsin todennäköisesti peräisin osin kallion pinnassa olevista kvartsijuonista; niissä saattoi erottaa lohkomis- ja hakkausjälkiä. Kvartsiaineiston epämääräisen luonteen vuoksi sen tallettamisessa ei käytetty muuta koordinaatistoa kuin sektorimerkintää ja mainintaa, onko aineisto reunakehän sisä- vai ulkopuolelta (tällöin oletettiin reunakehän olevan aukoton). Iskosaineistosta erottui 16 kaavinta, joista suurinta osaa on pidettävä epävarmana ja 7 mahdoillista kvartsisiesinettä. Kaavinten muotoilu ja retusointitekniikka on silmiinpistävä avutonta - epämääräinen hammastus on saatu syntymään vain vaivoin kaapimen käyttöterään; säännöllistä "sahanterämäistä" hammastusta ei ole yhdessäkään kaapimessa. Kvartsitekniikan primitiivisyydestä voitaneen vetää tiettyjä johtopäätöksiä ko. aineiston tuottajien kulttuuritaustasta.

Röykkiön itäreunasta n. 3 m itäkaakkoon olevasta luontaisesta kalliiosyvänteestä löytyi kvartsi-iskoksien ohella pienikokoinen kuluneelta vaikuttava tummasta piistä tehty kaavin hieman tulenpidon tummentaman hiekkamullan seasta; merkki asuinpaikasta ?

Röykkiön tulkinta

Röykkiön täytekevyyksen alta paljastunut reunakehän osa vahvistaa kuitenkin kiistämättä sen olettamuksen, että kysessä on lähinnä varhaiseen metallikauteen liittyvä röykkiöhauta. Reunakehän esiintyminen tukee osaltaan voimakkaasti sitä teoriaa, että sisämään ns. lapin

rauniot ovat kulttuurilainaa rannikon metallikautisista haudoista; tiedossani ei ole, onko lapinraunioitten tutkimuksessa ilmennyt aikaisemmin yhtä selvästi ko. rakenteellinen erityispiirre.

Röykkiön täyte kivetyksen alla olevasta hiekkamullasta löytyneitten kvartsien ja röykkiön välistä suhdetta on pidettävä ongelmallisena. Todennäköisesti on kysymys ennemminkin siitä, että röykkiö on rakennettu varhemman asuin- tai ainakin kvartsien louhintapaikan päälle kuin sitä, että kvartsit liittyivät hautaukseen. Toisaalta se, että täyte kivetyksen alaisen maakerroksen täytyy olla ainakin osittain paikalle tuotu, viittaisi jossain määrin röykkiön ja kvartsien väliseen suhteeseen ainakin synkronisessa mielessä. Kvartsien epämääräisyys ja heikkolaatuisuus vähentää osaltaan niiden arvoa lähdeaineistona ja heikentää tulkintamahdollisuuksia. Mitään mielekäästä horisontaalista stratigrafiaa ei kvartsien esiintymisessä näyttänyt olevan; niitä löytyi satunnaisesti sieltä täältä. Myöskin kaavinten kohdalla oli sama tilanne.

Tässä yhteydessä voi viitata myös siihen terminologiseen ongelmaan, onko tietyyppisistä kivistä röykkiöistä syytä käyttää perinteistä nimitystä lapinraunio. Vanhastaan on lapinraunioihin liitetty sellaisia määreitä kuin sijainti sisämaassa, mieluummin järvien tai niiden saarien rantakallioilla ja tällöin etenkin pohjoiseen työntyvillä kallioniemillä. Iitin Lapinsaaren röykkiöhauta täyttää varsin kattavasti ko. kriteerit, lisäargumenttinaan vielä saaren nimi. Mutta sisämaassa on, kuten tiedämme, suuri kirjo mitä erilaisimmilla paikoilla sijaitsevia erityyppisiä kivistä rakennelmia ja röykkiöitä, joita on tutkittu silmiinpistävästi vähän; ns. lapinrauniot saattavat olla vähiten tutkitu muinaisjäännöslaji meillä. Lapinsaaren röykkiöhauta on ensimmäinen Kymenlaaksossa tutkittu ko. tyyppin muinaisjäännös ja näitä tutkimuksia on tarkoitus jatkaa lähivuosina; Pohjois-Kymenlaakson lähes puolensattaa lapinrauniotyyppistä röykkiötä tarjoavat hyvät edellytykset siihen. Jos myöhemmin, nykyistä oleellisesti laajemman tutkimusaineiston perusteella voidaan osoittaa, että tilastollisesti merkitsevä määrä ns. lapinraunioita sisältää saamelaiseksi tutkittavaa aineistoa, kuten esim. 1988 tutkittu Saarijärven Kantoniemen röykkiö osoittaa, voimme ehkä palata käyttämään aikaisempaa paremmin perustein ko. perinteistä nimitystä. Tällä hetkellä lienee perustellumpaa käyttää vain yleisnimitystä röykkiöhauta.

Entisöitäessä Lapinsaaren röykkiöhautaa nostettiin useita kymmeniä vedenrajassa ja veden alla olevia kiviä kallioniemen itäreunan jyrkänteen alta ja liitettiin ne röykkiöön; oli aivan ilmeistä, että ne on aikoinaan heitetty ja vieritelty röykkiöstä veteen. Röykkiön volyyymi kasvoi näin ollen entisöinnin yhteydessä hieman; myös röykkiön ympärille kalliolle heitettyt kivet palautettiin alkuperäiseen yhteyteensä.

Mahdollisuudesta tutkia Lapinsaaren röykkiöhauta saamme kiittää ennenkaikkea Iitin kuntaa, joka myönsi valtuustoaloitteen perusteella määrärahan ko. tarkoitukseen. Sillä voitiin palkata piirtäjä ja kaksi kaivausapulaista ko. työhön sekä huolehtia majoituksesta ja kuljetusjärjestelyistä. Kaivaustyössä saatiin myös apua kunnan innokkaalta kotiseutuväeltä.

Timo Miettinen
Kymenlaakson maakuntamuseo

Kotkassa 20.3.1993

4. Lapinsaaren lapinrauniotyyppinen röykkiöhauta sijaitsee luonteenomaisesti pohjoiseen työntyvän kallioniemen korkeimmalla kohdalla.
Kuva luoteesta.

5. Lapinsaaren röykkiö on sijainniltaan Pohjois-Kymenlaakson komein - sen edessä avautuu Konniveden laajin selkä.
Raunion päältä on poistettu muutama mänty ennen kuvasta. Röykkiön halki kaakko-luodesuunnassa kulkeva avaus erottuu sen keskellä.
Kuva kaakosta.

6. Röykkiö on puhdistettu jäkälästä ja saammaleesta ja täyttekiveyksen pinnan piirtäminen kehikon avulla on alkanut.
Kuva kaakosta.

1. Lapinsaaren rökkiöhauta ennen kaivausta. Rökkiön päällä kasvoi pieniä mäntyjä ja pihlaja ja siinä oli merkkejä lahonneista puista. Rökkiöstä oli heitetty kiviä länsipuolelle, etualalle, mutta ennenkaikkea itäpuolelle, alas jyrkänteeltä. Kuva länsilounaasta.

2. Rökkiön keskelle, keskikohdalta kaakkoon, oli tehty aikoinaan miltei pohjaan saakka ulottuva, turpeen ja sammaleen peittämä avaus (pihlajan oik. puolella). Kuva kaakosta.

3. Rökkiön luoteispuolelle oli tehty laaja, pohjaan saakka ulottuva avaus, joka oli avauksen oik. puolella olevan kivikasan alta löydetyn savukerasian perusteel- peräisin v:lta 1978. Kuva luoteesta.

7. Kaivaus aloitettiin tutkimalla röykkiön reunojen ulkopuolella oleva hiekansenkainen multamaa.
Kuva kaakosta.

8. Selvin merkki mahdollisesta asuinpaikasta hautakalliolla oli röykkiöstä n. 3 m itäkaakkoon sijaitseva kuopanne, josta löytyi hiilen ja kvartsien lisäksi piikaavin. Kaivaja tutkii edessä oik. kohtaa.
Kuva etelästä.

9. Täytekiveyksen alta paljastui osin rikkoutunut ja tuhoutunut reunakehä, josta säilytettiin ja dokumentoitiin vain sen selvin ja kiistattomin osa, röykkiön etelä- ja lounaisreunassa.
Kuva eteläkaakosta.

10. Reunankehästä on jätetty jäljelle vain sen selvin osa röykkiön etelä- ja lounaissektorilla. Etualalla oleva reunakehän osa on tehty osin kylmämuuraamalla, asettamalla liuskamaisia kiviä päällekkäin. Reunakehää voidaan pitää kaivauksen tärkeimpänä tutkimustuloksena - se viittaa suoraan rannikon röykkiöhautoihin. Kuva eteläkaakosta.

11. Röykkiö entisöitynä. Tavoitteena oli palauttaa haudalle sen alkuperäinen symmetrinen muoto kauniisti kaartuvine lakineen; myös tämä piirre on epäilemättä lainattu rannikon haudoista. Kuva eteläkaakosta.